

ANTİK DÖNEM SÜSTAŞLARININ (GLİPTİKLERİN) VE SÜSTAŞLI MÜCEVHERLERİN ARKEO-GEMOLOJİKSEL İNCELENMESİNİN ÖNEMİ VE GEREKLİLİĞİ

Murat Hatipoğlu^{a,b}

*^aDokuz Eylül Üniversitesi, İMYO, Kuyumculuk ve Takı Tasarımı Programı,
35380, Buca, İzmir*

*^bDokuz Eylül Üniversitesi, FBE, Doğal Yapı Taşları ve Süstaşları Anabilim Dalı,
35370, Buca, İzmir*

(murat.hatipoglu@deu.edu.tr)

ÖZ

Arkeo-gemoloji, son yıllarda önemi gittikçe artan multidisipliner bir bilim dalıdır. Antik dönemlerde işlenmiş ayrıık süstaşı ürünlerinin (gliptiklerin) ve/veya süstaşı mihlanmış mücevherlerin (artifektlerin); 1.Tanımlanması, 2.Restorasyonu, 3.Konservasyonu, 4.Envanterlemesi ve 5.Teşhirinde günümüzde vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

Çünkü antik dönem süstaşlarının ve süstaşlı mücevherlerin gerek materyal tespiti gerekse de restorasyon ve konservasyon işlemleri, bunların gemolojik özellikleri dikkate alınmadığı takdirde, birçok objenin yorumlanmasının ve envanterleşmesinin hatalı yapılmasını sonuçlamaktadır. Arkeo-gemolojik incelemelerde materyal tespitinin esasını, tahripsiz arkeometrik yöntemler oluşturmaktadır. Antik süstaşı ürünlerin (gliptiklerin) işlendiği dönemlerin ve özelliklerinin ortaya çıkartılması ile gerek Arkeolojik kazılarda bulunan gerekse de müzelere bağışlanmak için teslim edilen ayrıık süstaşlarının ve/veya süstaşlı mücevherlerin, işleniş tarihlendirilmelerinin ve gerçek değerlerinin tespit edilebilmesi mümkün olabilecektir. Bu gliptiklerin her birinin bir sanat ve zanaat eseri olmaları yüzünden, doğru tanımlanmaları ve yorumlanmaları, aynı zamanda sanat tarihi açısından da önem taşır. Çünkü hem dini, hem de dünyevi amaçlar için süstaşlarının işlemeciliği ve süstaşlı mücevherlerin yapımı, önceleri, din, tılsım, büyü ve uğur gibi kavramların etkisi ile başlamış, zaman içerisinde bu anlamlarının yanı sıra ölü hediyesi, tanrılara sunu, imtiyaz göstergesi, zenginlik ifadesi, hediye ve güzelleşmek gibi amaçları da kapsamıştır.

Bunların envanterlenme sistematığı (uyulacak düzen) şöyle olmalıdır;

1. Süstaşı materyal tespiti (gemolojik-arkeometrik metotlarla inceleme),
2. Süstaşının hangi bölgeden çıkartılmış olabileceğinin tespiti (yöresel ve dış bölge kaynaklı),
3. Süstaşının işleminde (lapidary) şeklinin, modelinin, boyutlarının ve ağırlığının tespiti,
4. Süstaşının materyal cinsi ve işlenti formu göz önüne alınarak;
 - Törensel-İbadetsel-İnançsal,
 - Mühür-İmza,
 - Takı-Süslenme-Sosyal statü yapım amacının tespiti,
5. Gliptik üzerindeki şekilleri, motifleri ve yazıları belirlemek veya oyulan-kesilen formun tespiti,

6. Gliptik işleniş formu ile üzerindeki şekil ve yazıların arkeolojikselle ve sanat tarihi açısından neyi ifade edebildiğinin yorumlanması.

Tüm bunlar göstermektedir ki, arkeo-gemolog, artık arkeolojik kazıların ve müzelerin vazgeçilmez bir uzmanı olmuştur.

Anahtar kelimeler: Arkeo-gemoloji, gliptik, süstaşı.

IMPORTANCE AND NECESSITY OF ARCHAEO-GEMOLOGICAL INVESTIGATION OF GEMS (GLYPTICS) AND GEMS MOUNTED JEWELRIES (ARTIFACTS) IN ANCIENT TIMES

Murat Hatipoglu^{a,b}

^aDokuz Eylul University, IMYO, Gemology, Jewelry and Design Program,
35380, Buca, Izmir

^bDokuz Eylul University, FBE, Natural Building and Gemstones Program,
35370, Buca, Izmir

(murat.hatipoglu@deu.edu.tr)

ABSTRACT

Archaeo-gemology is an increasingly multidisciplinary science discipline in recent years. Loose gemstone products (glyptics) and/or gems mounted jewelries (artifacts) processed in ancient times; 1. Identification, 2. Restoration, 3. Conservation, 4. Inventilation and 5. Exhibition, are an indispensable prescription nowadays.

This is because, in the case of antique period gemstones and gemstone mounted jewelries, both material identification and restoration and conservation operations result in erroneous interpretation and inventorying of many objects if their gemological characteristics are not taken into account. In the archaeo-gemological investigations, the basis of material determination is the non-destructive archaeometric methods. By revealing the lapidary periods and features of the ancient gemstone products (glyptics), it may be possible to be determined the date and the true value of the loose gems and/or the gemstone mounted jewelries which both brought out from the archaeological excavations and delivered for forgiveness to the Museums. Due to the fact that each of the glyptics is both artistic and craftsmanship artifact, their correct definitions and interpretations are also important in terms of art history as well. Therefore, the lapidary and the making of the gems mounted jewelries for both religious and secular purposes had been firstly started with the effect of concepts such as religion, charm, magic and luck etc., and then, besides these meanings, included dead gift, god presentation, concession demonstration, wealth expression, gift and beauty.

They should be in the inventory system (order to be followed);

- 1. Determination of gemstone glyptic material (investigation using the gemological-archaeometric methods),*
- 2. Determination of the region from which the gemstone may have been mined (originating from the local and the outer regions),*
- 3. Determination of lapidary shape, model, dimensions and weight of gemstone,*
- 4. As considering the gender and working form of gemstone material;*
 - Ceremonial-Worship-Religious,*
 - Stamp-Signature,*
 - Jewelry-Ornament-Social status, determination of the purpose of lapidary making,*

5. *Identifying shapes, motifs and texts on the glyptic, or determining the form of the engraved-cut,*
6. *Interpretation of what the glyptic form of work and the shapes and texts on it can express in terms of archaeological and art history.*

All this shows that the archaeo-gemologist has now become an indispensable expert of archaeological excavations and museums.

Keywords: *Archaeo-gemology, gemstone, glyptic.*